

BISERICA SI SCOALA

REVISTĂ BISERICEASCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL:

Pe un an —————— 20 coroane.
Pe jumătate de an —————— 10 coroane.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ:
DUMINECA.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arad, Strada Deák Ferenc Nrul 35.
Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

Nr. 4430/1918.

Ioan,

din îndurarea lui Dumnezeu drept-credinciosul Episcop al Aradului, al Orăzii-Mari, Ienopolei și Hălmagiului, precum și al părților adnexasate din Bănatul-Timișan.

Iubitului cler și tuturor credincioșilor din eparhia Aradului, dar și pace dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Hristos, împreună cu salutarea noastră arhiească.

"Când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pre fiul său cel născut din muiere, care s'a născut sub lege, ca pre cei de sub lege să-i răscumpere, ca să luăm moștenirea fiască."

Galateni 4, 4.

Iubiți creștini și fili sufletești!

După darul și nemărginita îndurare a lui D-zeu Tatăl nostru cel ceresc, învrednicindune a ajunge și noi aceasta nouă pomenire a Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, folosesc acest prilej cu dor așteptat să mă pogor iarăși cu duhul meu la voi, cu scopul și dorința de a prăznui cu voi împreună această sărbătoare fără păreche în tot trucutul îndepărtat al neamului nostru creștinesc. Vin să prăznuesc cu voi aceasta zi de întreită însemnătate, această zi de adevărată măngăiere, de înlătare sufletească și de întărire în nădejdea de bine pentru noi cei de acum, și pentru nepoții și strănepoții nostrii din veacurile viitoare.

Este fără păreche mare bucuria și de întreită însemnătate sfânta noastră prăznuire de astăzi, pentru că nouă ni s'a dat să ajungem nu numai această nouă pomenire a Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, dar dat și dat ne este să ajungem și încetarea luptei săngeroase de patru ani și mai bine, care a doborât fără milă și a rănit fără cruce zeci și sute de mii de bărbați, tot atâția pomi nobili și roditori din grădina vieții neamului nostru românesc.

Dar de deosebită bucurie și însemnătate este aceasta mărită și sfântă zi, pentru că dat ne este să vedem cu ochii și să simțim cu inima, că după atâțea veacuri de restrînte, de asupriri și impilări a tot ce a fost românesc, a venit vremea de a ne uni cu România, ca sub Coroana ei, toți românii să formăm o singură turmă sub unul și acelaș pastoriu.

Iubiți creștini și fili sufletești!

Pentru că să înțelegem pe deplin însemnătatea și bucuria acestei sfinte sărbători, la a cărei prăznuire ne-am adunat astăzi în acest vecinic lăcaș al mărièrei lui Dumnezeu, trebuie să ne dăm seamă înainte de toate de faptul, că trăim de veacuri pe acest pământ împreună cu neamurile conlocuitoare, iar dându-ne seamă de această, să ne dăm seamă și de aceea, că istoria, numită și carteua vieții, n'a întrelăsat a înregistrat și eternizat pe paginile ei toate evenimentele de însemnătate, obvenite în sistemul de guvernament al popoarelor, precum n'a întrelăsat a înregistrat și eternizat pe aceleasi pagini atât schimbările obvenite în persoanele domnitorilor, ce s-au peronat în decursul veacurilor pe tronurile împărătești-regești, cât și celea obvenite în persoanele ministrilor, cari au avut în nămă frânele guvernării, cu puterea de a dispune de soartea cetățenilor statului nostru ungar, în fruntea căruia i-a așezat încrederea coroanei.

Este bogată aceasta carte în espunerea întâmplărilor, dar oricât de des și oricât de amănuntit am frunzăr și spicul paginile ei, nu aflăm, și nici altul, — originea ar fi acela, nu va află urmă, că un Domnitoru oarecare, ori sfetnicii lui din cutare timp, să se fie cugetat, precum trebuia să se cugete și să-si fie dat seamă de faptul, că noi, neamul românesc încă suntem odrasle din rădăcina acelor strămoși, cărora le-a zis Dumnezeu prin rostul alesului său Moise: „*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți pre el*“¹⁾, deci stand și noi pe această bază, pe care au stătut și stau și neamurile conlocuitoare — fără deosebire de limbă și credință, ne credeam dela început și ne credem și acum în dreptul de existență, de participare și afirmare în viața publică de stat ca și națiune română, egal îndreptățită cu națiunile din patrie.

Dar nu numai de acest drept divin nu aflăm urmă să-si fie dat seamă Domnitorii statului ori sfetnicii lor de pe vremuri, ci nu aflăm urmă să-si fie dat seamă nici de aceea, că biserică noastră națională română este una dintre acelea biserici creștine, care dela început a dispus și poruncește și astăzi credincioșilor săi: „*să se roage, pentru cei ce sunt în stăpânire*“²⁾ și nu și-a mai dat seamă nici de acel fapt, că preoții noștri slujitori la sfintele altare, atât la sfintele liturgii de

peste an, cât și la toate alte funcțuni religioase, au înălțat, împreună cu poporul, rugăciuni evlavioase și cu osârdie, „*pentru îndelunga viață și sănătate a Domnitorului și pentru curtea și ostașii lui*“, și astfel clerul și poporul nostru, chiar și numai pe baza acestor servicii, a fost și este în drept să aștepte, precum a și așteptat sprijinul călduros și ocrotirea binevoitoare a potestății lumesti în toate nizuințele sale spre cultură și bunăstare, ca națiune română, în măsura sprijinului dat altor națiuni conlocuitoare.

Dar cu cât mai mult am nădăduit și am contat la sprijinul acestei potestăți și stăpâniri lumesti, recrutate totdeauna în clasa boerilor de viață, cu atât mai tare ne-am înșelat în așteptările noastre astfel: că ori cât am spicul paginile istoriei, nu vom afla urmă, că vre-un Domnitor ori sfetnicii lui, să-si fie dat seama de trebuințele milioanelor de suflete, ce numără neamul nostru românesc, ori măcar de jertfele lui multe, mari și adânc simțite, jertfe aduse în proporțunea numărului său, spre dovedirea proverbiale sale credințe cără Tron și a neclătitei sale alipiri cără glia strămoșească, numită patrie, pe care în toate timpurile și între toate împrejurările a cultivat-o cu mâinile și brațele sale, a apărat-o cu viață și avea sa și a îngrăsat-o cu sângele și cenușa oaselor sale.

Și cu toate că nici dreptul divin atins mai sus, nici serviciile preoțimei și nici jertfele noastre cunoscute, n'au putut înduplecă și determină Stăpânitorii nostrii la împlinirea chemării și datorințelor lor de a ne recunoaște îndreptățirea la viața de stat, ca națiune română, în condițiunile acordate altor neamuri conlocuitoare, poporul nostru românesc, nu și-a perdit cumpătul, ci, bland dela fire și dedat cu suferințele, a răbdat cu blândețea dreptului Iov, punându-și credința în Dumnezeul dreptății, carele toate le vede și cunoaște, și care deși nu grăbește cu judecata, dar nici nu uită, ci la plinirea vremii răsplătește fieștecăruia după faptele sale.

Și noi ne-am întărit în această credință din convingerea și în nădejdea tare, că D-zeul nostru, D-zeul dreptății, văzând povara jugului, ce o purtăm de veacuri, ne va trimite măngăiere, că adecă: mai curând ori mai târziu va trimite atari bărbați la conducerea făptuirii Sale de aici, cari luminăți întru lumina cunoștinței de D-zeu, și umbriți de Duhul Sfânt, vor să-si dea seamă, că îmbrăcați fiind întru Hristos prin sfântul bozez, și ca atari pur-

tând numele de creștin, vor înțelege *legea morală*, și ca atari vor păzii și plină porunca Mântuitorului nostru Isus Hristos dată în gura unui legiuitor cu cuvintele: „*Să iubești pe D-nul D-zeul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău, din toată virtutea ta și cu tot cugetul tău, și pe deaproapele tău ca și înșuș pe tine*”³).

Este scurtă la cuvinte această poruncă dumnezeiască, dar cu atâtă eră și este de mai mare trebuință pentru desvoltarea, întărirea și susținerea păcii și a bunei-viori între popoarele creștine, deci pentru ajungerea adevăratului scop al trimiterii și venirii pe pământ a Mântuitorului nostru Isus Hristos.

Da! este scurtă la cuvinte această poruncă, dar cu atât mai plăcută la auz și mai dulce la grăire, și fiind dată chiar unui legiuitor, urmează de sine, că e obligătoare pentru toți legiuitorii și astfel și pentru capetele încoronate și pentru sfetnicii lor, cu toate acestea nu aflăm urmă, ca pomenitele porunci dumnezeesci să se fie aplicat față de noi în adevăratul lor înțeles creștinesc, din contră: față de noi nu s'a aplicat peste tot nici anumite legi, croite de sfatul țării și sancționate de Coroană, încât neamul nostru a ajuns sub un teasc, care i-a împiedecat răsuflarea liberă.

Omul singuratic, care dela naștere și de după familia sa, a avut săracia de prieten nedespărțit, se împacă ușor cu această soarte mașteră, precum se împacă cu lipsa de lumină și orbul din naștere; dar amară este viața și adânc simțită este soartea fiului desmoștenit și a stăpânului devenit slugă în moștenirea părintească, cum a ajuns și neamul nostru lipsit de autonomia limbii sale materne, și astfel împedecat în exercierea dreptului său de afirmare ca atare.

Apăsarea acestui teasc a simțit-o în măsură mai mare ori mai mică toate neamurile, a căror limbă maternă n'a fost cea maghiară, iar dintre oamenii genunchelui nostru de acum, povara acestui teasc am simțit-o în măsură mai mare noi, cei de etate mai înaintată, noi adeca: cari ne-am trezit și am participat la viața națională în deceniile zorilor de libertate, urmate după anul 1848, deci atunci: când graiul românesc răsună liber în adunările comitatense cu poporație română în majoritate, și când intonarea imnului nostru poporal, îmbrăcarea portului și folosirea peste tot a insigniilor noastre, moștenite de la strămoși deodată cu limba, — erau considerate de toată lumea din afară și în mod sistematic de ceea ce a fost și sunt într'adevăr adeca: de manifestarea nevinovată a ființei noastre de români, fără nici un scop ascuns ori cuget rezervat, cum ni-s'a imputat în deceniile ultime din anumite părți cu tendințe de rezvătire.

Nu le ating acestea ca și tânguire, pentru că vremea tânguirii a încetat, ci le ating numai de aceea, ca generațiunea noastră tinără și cele următoare, să cunoască greutățile, cari ne-au împiedecat și pe noi cei de acum, de a ne adună averi și de a creia și a le lăsă așezămintă culturale și filantropice de tot felul.

Iubișilor creștini și fiilor sufletești!

Suntem popor creștin, și ca atare am trăit în credința moștenită din strămoși, că în lumea, aceasta nu este nici un

lucru atât de rău, ca să nu aibă și partea sa bună.

A fost crâncen războiul și ne-a cerut multe jertfe de tot soiul în cursul lui de ani patru și jumătate, dar are și acea parte bună, că a dat lumii prilej să ne cunoască, iar luminatului bărbat Wilson, președintelui Statelor-Unite din America i-a dat prilej să-și spună părerea, că războiale dintre neamuri și împărații vor încetă și pacea pre pământ se va stăpâni numai atunci, dacă se vor recunoaște și asigură tuturor neamurilor drepturi egale.

Că aceasta părere, întemeiată pe învățătura Mântuitorului nostru Isus Hristos, ce răsunet a aflat în inimile acelora, pe cari îi privea, dovedă este încetarea luptei și schimbările în sistemul politic de guvernament, în urma căror schimbări se răstoarnă tronuri, și împărații se duc astfel: că vedem împinete cuvintele scripturii „*că nu vor fi și nu-și vor mai cunoaște locul lor*”⁴.)

Dar nu răstornarea tronurilor formează bucuria noastră de astăzi, — pentru noi ca și creștini și aşa nu ne bucurăm de judecata și osânda de aproapelui nostru, ci bucuria noastră de astăzi emanează din faptul, că cuvintele apostolului „*când a venit plinirea vremii*”, cuvinte cetite și astăzi ca și la toate prăznuirile de pomeneire ale Nașterii Domnului nostru Isus Hristos, le vom socoti pe viitoru nu numai de ceeace le-am socotit până acum, adecă de plinirea prorociei referitoare la mânduirea neamului omenesc din robia păcatului strămoșesc, ci le vom socoti și de plinirea vremii de desrobire a dreptului limbii noastre de sub teascul, ce a apăsat-o veacuri dela rândul:

Când ne cugetăm la această desrobire, urmată tocmai după șaptezeci de ani din viața noastră, a celor de acum, ne dăm, precum trebuie să ne dăm seamă și de faptul, că tocmai în anul acesta s'a împlinit șaptezeci de ani, de când neamul nostru, — prin reprezentanții săi legali, adunați la Blaj, pe câmpul libertății, — a dat expresiune în mod vădit dorinței sale de a trăi ca națiune română, egal îndreptățită cu celealte neamuri conlocuitoare; și dacă sămânța sămânăta atunci și-a dat rodul său numai după trecerea acestui interval de timp, trebuie să cugetăm și la adevărul, că poporul evreesc încă numai după o suferință de șaptezeci de ani s'a eliberat din robia Vavilonului, precum a și prezis prorocul Ieremia cu cuvintele: „*Așa zice Domnul: când se sor împlea în Vavilon 70 de ani, voi cerceta pre voi și voi pune mânilile mele preste voi. Si voi vă rugați către mine și vă voi auzi pre voi*”⁵).

Am urmat și noi acestui sfat și n'am încetat a ne rugă lui Dumnezeu cu cuvintele psalmistului „*Dumnezeule întoarce-ne pe noi și arată fața ta, și ne vom mântui*”⁶), și acum oricât ar ispiti cineva după cauza îndelungării suferințelor noastre, n-ar putea primi alt răspuns, decât acela ce l-a dat dreptul Iov îzgoditorilor suferințelor sale cu cuvintele: „*Nu este dat omului a cuprinde cu mintea sa legile, după cari ocârmuește Dumnezeu lumea*”.

Tocmai de aceea, noi ca și creștini, să nici nu ispitem după cauzele îndelungației noastre certări de sus, ci să ne dăm seamă, că în florăriile curților împăraști și boierești se cultivă o plantă

numită *Aloe*, care pe lângă toată îngrijirea, pe lângă toată lumina, căldura și umezeala ce i-o dau grădinarii la timp și de după natura ei, ea totuși nu înfloreste înainte de 70 de ani, dar floarea ei, deschisă la timp, răsplătește așteptarea grădinierului prin miroslu ei, care învoirează viața tuturor pe cari îi atinge acel miroslu întocmai, precum *concluzul adunarării noastre naționale din Alba-Iulia* — referitor la *unirea cu România* a tuturor Românilor de dincoaci de Carpați, a înviorat și a dat putere de viață nouă neamului nostru românesc de pretutindenea.

Cunoscând acum însemnatatea și bucuria acestei prăzmuiiri, trebuie să ne dăm seama, că precum toate alte daruri, tot așa și acest *dar al înțelegerii* ni-s'a dat de sus, dela părintele luminilor, — este datorința noastră de creștini, ca nu numai astăzi, ci și în toate zilele vieții noastre, să mulțumim lui Dumnezeu, pentru toate cîte le face cu noi după blândețele sale, și mulțumita noastră să o arătăm nu numai cu buzele și cu inima, ci și prin faptele milii și a iubirii creștinești.

Să ne mai dăm apoi seama și de aceea, că îndreptățirea la folosirea limbii, urmată din schimbările aduse de duhul vremii, nu îndreptățește pe nimenea la lenevire și trăndăvie, nici la călcarea legii și a poruncilor, și cu atât mai puțin la atacarea și răpirea avutului deaproapelui său, precum au făcut unii sub cuvânt, că au fost pe front, pentru că fișcare și-a făcut nu mai datoria de cetățean, și dacă totuși se crede în drept de a reflectă la răsplătă, aceea să o reclame dela stăpânie, *în serviciul căreia a stat*.

Nu bucuros ating aceasta coardă gingășe, dar dragostea mea de neam și iubirea de adevăr nu mă lasă să retac faptele cunoscut, că unii dintre ostașii noștri, reîntorși dela oaste deplin sănătoși, încunjură orice lucru de căstig, și sătu-rați cu idei *anarhice* și de *comunism*, idei supte din buzele răsvrătitorilor contra ordinei și a bunei înțelegeri între oameni, — atacă și răpesc avutul vecinului, la cari fapte păcătoase unii din ei și-au dus și băieții lor de 7—8 ani, prin ceeace s'a făcut de rușine atât pre sine, cât și părinții și familia, dând în mâna străinilor armă puternică de a ne batjocori neamul, iar fiilor lor le-au dat o școală foarte rea, a cărei urmări le vor simți amar la timpul său.

De aceea sfătuesc pre toți cei dați pe acest povârniș, rușinos, ca fieștecare să desfacă ce a făcut; fieștecare să lapede de pe sine haina păcătoasă a lenevirii, și mulțumind lui Dumnezeu pentru marele dar al sănătății, să-și căștige cu lucrul mânălor lor cele trebuincioase traialiui vieții, pentru că scrie este că: *cel ce nu lucră, să nici nu mănage*.

Să ne dăm apoi seama de adevărul, că, dacă pre lângă toate ispitede ce ne-a întimpinat și însoțit în cursul vieții, ne-am susținut ca neam românesc, această tărie a noastră, după Dumnezeu, avem să o mulțumim învățăturii sfintei noastre biserici strămoșești, de aceea vă sfătuesc cu tot libovul inimii mele, ca și în viitoru să țineți tare la limbă, legea, portul și datinile strămoșești, și precum în trecut, așa și acum și în viitoru, nădejdea noastră să fie Tatăl, scăparea noastră să fie

Fiul, iar acoperământul nostru al tuturor, să fie Duhul sfânt.

După toate acestea mulțumind lui Dumnezeu pentru toate câte le face cu noi după blândețele sale, îl rog cu umilință, dar și cu osârdie dintru adâncul inimii mele: să primească întru jertfelnicul său cel mai presus de ceriuri rugăciunile, ce s'a făcut și darurile ce s'a adus și s'a sfîrșit, să binecuvinte casele și familiile voastre, pre bâtrânii și tinerii voștri cu toate darurile sale pământești și cerești, și să vă facă parte de bucurie și mulțumire pentru toate zilele vieții.

Poftindu-vă la toți sărbători fericite, rămân

Arad, la sfintele sărbători ale Nașterei Domnului din anul 1918.

Al vostru tuturor de binevoitoriu

Ioan C. Papp m. p.,
Episcopul Aradului.

¹⁾ Moise c. 1. v. 22. ²⁾ Porunca bis. 5. ³⁾ Luca 10 v. 27. ⁴⁾ Ps. 10 z. v. 16. ⁵⁾ Ieremie v. 10 și 12. ⁶⁾ 79. v. 4.

Generalul Berthelot în Arad.

Precum am anunțat în numărul trecut al ziarului nostru, marele general francez Berthelot a fost Duminecă, în 16/29 Dec., oaspele Românilor din Arad.

Contra programului stabilit trenul ilustrului oaspe a sosit în gara din Arad Duminecă la 4 ore dimineața. Primirea a avut loc însă la orele 8. După oferirea unui buchet de flori prin D-șoara Ispravnic și prezarea raportului companiei de onoare a gardei naționale prin dl v-colonel Serb, îl bineventează în numele orașului primarul Lőcs. În numele clerului și a credincioșilor din dieceza Aradului îl salută P. S. Sa dl episcop diecean Ioan I. Papp, a consilului național român din Arad vicepreședintele Dr. Iustin Marșieu, a celui sărbesc ieromonahul Ștefan Ilkici, maghiar: Dr. Szölösi Zsigmond și svábesc: Dr. Wendel Müller. După primirea urmă pe piață din fața gării defilarea gardelor naționale din Arad și comunele din jur și intrarea în oraș. Cortejul imposant, în frunte cu banderii și steagurile antantei, străbătând strada principală se oprește în fața otelului Crucea Albă, unde generalul retrăgându-se în compartamentele sale prime deputații: Consistorul eparhial din Arad în frunte cu P. S. Sa părintele nostru episcop Ioan, reuniunea femeilor din Arad și jur, institutul pedagogic-teologic, școala de fete dieceană, reuniunea învățătorilor, presa română, un grup de refugiați români din Bănat și o delegație de țărani.

In fața otelului se adunase o mulțime de oameni făcând ovații distinsului oaspe și cântând cântece naționale. De odată apare o ceată de soldați și copilandri cu un steag tricolor maghiar și cântând în chip demonstrativ himnusul și Kossuth nota încânează tumult, învâlmășeală și o iritație a spiritelor. Aceasta provocare și demonstrație, nu spontană, ci premeditată, fu începutul tragediei, cu care se sfârși frumoasa noastră manifestație de admirare și gratitudine față de nobila națiune franceză și reprezentantul ei iubit, marele general Berthelot. Si-au jucat și de astădată rolul trist de vânători ai șubei românești ace-

iași actori, cari de veacuri dău reprezentări săngeroase pe marea scenă a pământului nostru strămoșesc.

Voi victime nevinovate ale urei neîmpăcate odihniți în pace. Jertfa iubirii voastre de neam fie bineprimită. Noi nu vom da uitării, ci vom păstra în carteau memoria voastră binecuvântată.

După o excursiune cu automobilul prin oraș și vizită la P. S. Sa și Dr. Ștefan C. Pop, a cărui locuință aflat-o cu ferestre sparte, generalul plecă din Arad spre Oradea-mare la ameazi, ducând cu sine informații nemijlocite despre cele întâmplate.

Instalarea pă. Petru E. Papp de protopop al Beiușului.

Nă prea avut Beiușul românesc o sărbătoare aşă frumoasă, ca instalarea protopopului Petru E. Papp, harnicul preot din Pocola și susținutul mânuitor al condeiului, binecunoscut în ziaristica de aici și din regatul român.

Deși noul protopresbiter își exprimase dorința de a-și face intrarea în dignitatea sa nouă fără mult alai, în liniște, beiușenii — fără deosebire de confesiune — s-au nizuit să exprime simpatie lor față de iubitul preot, acum protopop lor. Comitetul parohial în sedință extraordinară a fixat programul instalării, hotărind să-și întâmpine mirele la hotarul orașului prin o deputație. I-a esit întru întimpinare sub conducerea președintelui Dr. Gavril Cosma, reprezentanții comitetului și credincioșii parohiei, venind cu mai multe trăsuri până la casa d. Cosma, unde alăturându-se și P. O. D. comisar consistorial Gheorghe Tulbure, protopop-asesor-referent consistorial, au plecat în corpore la s. biserică.

Biserica „din deal” era prea strâmtă pentru publicul ce se adunase într-un număr de peste 300. A făcut o deosebită și placută impresie prezența impunătoare a reprezentanților bisericii surorii, a corpului profesoral dela gimnaziu și ai credincioșilor acelei biserici. Se vede, că părintelui protopop i-a succes să înălță greșelile trecutului creând deplină armonie și dragoste între bisericile surorii, ceace ne-a impressionat nespus de mult. Beiușenilor le-a succes să-și aleagă pe cel mai potrivit în această dignitate.

S. liturghie a servit-o părintele comisar, asistat de noul protopresbiter și fostul adm. protopopesc Moise Popoviciu asesor consistorial.

A înălțat mult solemnitatea instalării corul condus de vestitul său dirigent Ioan Busiță, cunoscut publicului român din succesele sale dela expoziția din București (1906). La prilejul său puternic a căutat cu o rară măiestrie „Deșteaptă-te Române”, prefăcându-l într-un înălțător imn religios. Arta cu care a fost cantat, dela cel mai discret pianissimo până la fortissimo în stil wagnerian, a înălțat sufletele credincioșilor, cari plângneau de emoție.

A urmat apoi actul instalării. P. O. D. comisar-consistorial printre cuvântare înălțătoare i-a predat noului protopop insignile dignității sale: gramata arhierească, sigilul și cheile s. bisericii. În cuvântarea sa relevând însemnatatea protopresbiterului în organismul bisericii, nu numai ca șeful bisericesc școlar al aceluia, ci și cultural al tractului Beiuș, — arătă că idealul pentru care a luptat pă. Papp, s'a împlinit. Cadrul solemn al instalării îl dău evenimentele mărețe, având drept banderiu dorobanții români. Prezența celor mai aleși bărbați ai tractului, ai orașului, a reprezentanților bisericii surorii și a credincioșilor, să-i fie nu numai o satisfacție și recompensă a activității sale de până aici, ci și un stimul pentru sarcina frumoasă, dar grea, care-l așteaptă și pentru care l-a ridicat nu numai voea alegătorilor, ci și votul unanim al Venerabilului Consistor, care în frunte cu președintul său P. C. Sa părintele Roman R. Ciorogariu a grăbit să încoreneze actul alegerii, care-i vesel, că pe acest bărbat distins îl poate ridica cel dintâi protopop al României-Mari. Corul răspunde cu „Mulți ani!”

Adânc impresionat urcă amvonul noul protopresbiter, rostind cuvântarea, pe care o vom publica în ziarului nostru. A fost ascultat cu multă atenție, stocând admirarea tuturor prin programul său distins și este adesea întrerupt de aprobările și aclamările nu numai ale credincioșilor, ci și a reprezentanților bisericii surorii și ale colegiului profesoral.

Corul răspunde iarăși cu „Mulți ani!”

Urcă apoi amvonul veteranul paroh-protopop pensionat Papp, care într-un duios discurs cu ochii plini de lacrimi și-a luat rămas bun dela credincioșii săi, pe cari i-a păstorit în vreme de 43 de ani. Întășarea blândă a moșneagului gârbovit sub greul anilor, a impresionat mult sufletele celor de față.

Șirul recompensiilor primite în s. biserică, îl începe comitetul parohiei, care prin președintul său îl binevenează pe parohul său.

Reprezentanții bisericii surorii se prezintă în frunte cu parohul-protopop P. O. D. Dr. Valeriu Hetcou, salutându-l pe pă. Papp „nu numai cu onoarea și fastul obișnuit la astfel de ocazii, ci cu dragoste și sentimentele de simpatie, ce și le-a câștigat prin personalitatea sa. Îl ofere sprijinul bisericii surorii, ca umăr la umăr să conlucre la împlinirea datorințelor mari și frumoase, ce ni-le impun zilele de azi și viitorul apropiat.”

A plăcut mult tuturor celor de față dragostea și atenția fraților noștri.

În numele clerului din tract a fost felicitat din partea părintelui Alexandru Golea, iar Reuniunea învățătorilor îl-a salutat prin dl învățător Gavril Cosma din Feneriș.

După rugăciunea frumoasă pentru deschiderea neamului nostru, corul a cântat iarăși „Deșteaptă-te Române.”

S'au făcut ovății furtunoase în cursul discursurilor P. S. Sale Domnului episcop Ioan I. Papp și părintelui administrator Moise Popoviciu.

La masa luată în restaurantul orașului, și rul toastelor îl-a început dl Dr. G. Cosma, ridicându-și păharul întru sănătatea noului protopop. Pentru P. C. Sa părintele Roman R. Ciorogariu, președintul Consistorului, a toastat P. O. D. comisar consistorial Gheorghe Tulbure, pentru d. comisar, și-a ridicat păharul pă. A. Golea, iar pentru alegători a toastat d. învățător G. Cosma.

A încheiat pă. protopop Petru E. Papp, toastând pentru P. S. Sa domnul episcop Ioan I. Papp al Aradului, Venerabilul Consistor eparhial din Oradea-mare, prietenii și alegătorii săi.

De aici am mers în corpore în sala de gimnastică a gimnaziului la conferința aranjată de C. N. R. din Beiuș. A vorbit dl profesor Dr. Ioan Ossian despre evoluția ideilor socialiste, iar dl învățător A. Nevrinceanu despre însemnatatea educației în familie.

Ne-am dus apoi iarăși cu toții la „Casina Română” participând la ședința „Consiliului Național Român”, al Beiușului.

Înteleseul original al cuvântului „Crăciun”.

I.

In limba românească cuvântul „Crăciun” occure numai ca substantiv, atât în graiul viu vulgar și în stilul literar, cât și în limba istorică, din veacul al XVI-lea. Încât totuș dăm ici-colo și de formă unea lui adjectivală, acea vorbă nu e și nu are fițeles de adiectiv, însușire, ori atribut, ci e substantiv patronimic, ori ca și apelativ. Se folosește și să folositi, ca nume propriu personal, de botez și conume și apoi ca nume de lucruri (temp, loc, obiect), atât în genul masculin, cât și femezin.

Are și formă diminutivă de Crăciunel, familiar în Bănat și localitate în Muntenia. Tot ca diminutiv în pluralia tantum, după obiceiul limbii noastre e Crăciuneii-de-jos, comună rurală în județul Oltului¹⁾.

Avem deci Crăciun²⁾, Crăciuna³⁾, Crăciunescu, Crăciuneasa⁴⁾, Crăciunel și Crăciuneii; ca să tacem de personificarea basmului „Moș Crăciun”.

E de relevat în sfârșit, cum că în limba poporană actuală, cuvântul Crăciun, însamnă stereotipic nu numai praznicul Nașterii Domnului nostru Isus Hristos, ci la fel ca și cuvintele:

Arhanghel și sfântul Nicolae, în sens impropriu și figurat, e sinonim cu: Bâtă, Sbici, Ciomag! De pildă: „că se va găsi vre-unul să-ți dea minte cu „Crăciunul”⁶).

Alte derivări dela tulpina Crăciun, nu s-au mai construit, nici în trecut, nici în prezent.

Originea cuvântului Crăciun, a fost și continuă a fi și azi încă, una dintre cele mai obscure⁷.

De bună seamă, că îndoiala se poate referi numai la tesaurul limbii slavone și latine; deși în timpul mai nou se căznește unii a argumentat, că împrumutul e chiar dela Greci⁷). „Credat Iudeus Apella” a lui Horat!

II.

Precum istoricii și limbisticii noștri mai vechi, credeau în originea slavă a cuvântului Crăciun, aşa contemporanii mai fără excepție, toți înclină spre părerea, că și vorba aceasta, ca de altădată, întreaga ononimie a sărbătorilor românești, e de fond latin. Vezi mai jos aici nota 51.

Din isvoarele creștine⁸ și păgâne⁹, ne încredințăm, că o bună vreme creștinii orientali și occidentali, la început prăznuaiau Crăciunul și Botezul deodată, în una și aceeași zi, la 6 Ianuarie adecă; numind festivalul: dies luminum, sancta lumenum și illuminatio, dar cu predilecție și ziceau epifaneia „arrectatio Domini”, deoarece este bine să știi astăzi, că Grecii și Romanii înțelegeau sub terminul *epifania*, o lozincă a Ivirii, a mărturisirii printre oameni a vre-unui zeu în tip de om. Urma acestei terminologii s'a veșnicit până astăzi, în textuarea troparului sărbătorii.

Prăznuirea dublă din 6 Ianuarie, pare a fi simbolizat pentru răsăriteni, mai ales botezarea lui Isus, pe cînd occidentalii își amintea în aniversarea zilei acesteia, nașterea Domnului și numai în rândul al doilea prăznuaiau botezul, sau mai bine zis, arătarea, venirea și mărturisirea magilor din răsărit; cari după umiliile păstorii din Vifleem sunt cei dintâi, cari recunosc, și preconizează dumnezeirea întrupată alui Isus¹⁰.

După exemplul preotării etnice, (calatorius, calator), cari în prima zi a fiecărei luni, vesteau cu grai viu obștei sărbătorile din cursul acelei luni, începură acum, cu ocaziunea sărbătoririi din 6 Ianuarie a botezului-nașterii și mitropolitii să anunțe pe creștinii lor, despre soroacele Paștelor și Rosaliilor, trimițindu-le „scrisori pascali”¹¹.

Privitor de despărțirea și celebrarea singuratică a acestor două sărbători, Grecii, ca totdeauna, erau mult mai conservatori.

In vremece pe la anul 354, în apus se sărbătoareă deja Crăciunul în 25 Decembrie¹²), botezul rămânând singur pe 6 Ianuarie, creștinii orientali le țin încă tot împreună¹³). În unele comunități fruntașe însă prin 386 deja și Grecii au început să le oficiâ și parte¹⁴). Sinodul a toată lumea, din Efez, din 431, încă știe de generalizarea separării¹⁵). O despărțire definitivă însă pentru toate enoriale din răsărit, fu impusă abia prin novela politică a împăratului Iustinian († 566), aşa, că Botezul rămâne pe 6 Ianuarie, ca și până aci, iar nașterea, genethelia, himera genesthis, să se țină ca și la apuseni pe ziua de 25 Decembrie¹⁶).

III.

Este bine cunoscut astăzi, că Români nu s-au prea ferit de a împrumută multe, ce le convenia, din religiunea neamurilor străine, cu cari veneau în atingere. Așa dela Persi și-au însușit cultul lui Mithra; care în secolul I după Hristos, abia încolo de e văruit. Poetii din vremea lui Domitian († 96) îl amintesc în treacăt și lapidat. De aici înainte se răspândește însă iute. În deosebi la curtea lui Alexandru Sever († 235) se oficiază cu mult fast, ajungându-și apogeul în zilele bunei Aurelian († 275).

Sărbătoarea se oficiă atunci, când natura învinge; când lumina și căldura răpune întunericul și frigul, adecă la solstițiul de iarnă din 25 Decembrie. Durata eră de șase zile și astfel a căzut, sau mai bine zic, să împreună cu o altă sărbătoare neaoșă latină, cu Calendele lui Ianuarie; va să zică cu anul nou¹⁷), prima Ianuarie, când calatoresc strigă sărbătorile, idușurile și nonele anului, nu numai a singuraticelor luni, ce de altădată se facea la întâia zi a fiecărei luni.

Între cele șapte trepte a oficiantilor, cari în numele și din încrindere pontificelui suprem, vesteau obștei sărbătorile anuale ale ţării,

cei mai de jos au fost *coraces*, corbii (*corax*, *coracinus*, negru ca corbul, *kórakes*, *korakiká*) și dela numele acestor oficiantă, considerați de altădată ca sănții, poporul numea sărbătoarea lui Mithra, „*coracina*”, pentru misteriile ei „*coracia*”.

Mă întreb acum eu, oare pe lângă anumite greutăți fonologice, nu am putea deriva cuvântul românesc din *coracica* și din *coracia*.

Ci latinii și-au avut și sărbătoarea lor proprie, a soarelui, „*natalis invicti solis*”, introdusă sub domnia lui Comod († 192), deci cam cu un veac aceasta sărbătoare e mai nouă ca a lui Mithra. Ambele apoi au fost generalizate și înfloreau pe timpul lui Aurelian († 275). Cultul lui Mithra însă pe neobservate, ca un element exotic s'a spălat din conștiința poporului, cedând teren zilei soarelui, care apoi s'a menținut în toată puterea, până în târziu după decretarea creștinismului ca religie de stat. În 337 Constantin cel mare se mai închină acestor superstiții! Alt cum sărbătoarea lui sol invictus, se celebră tot în acea zi ca și a lui Mithra, la 25 Decembrie, întinzându-se ceremonialul până la Calendele din 1 Ianuarie. Cu timpul apoi Mithra, cu sărbătoarea soarelui și cu o altă sărbătoare tot din luna lui Decembrie, cu Brumalia (Bruma, brevissima) și cu Calendele s'au contopit și identificat; cu atât mai ușor, cu căt Mithra și Sol invictus, cum și Brumalia¹⁸), au unul și același fond, va să zică iubirea învingerii, căldurii asupra frigului, creșterea zilei în paguba nopții; iar diferențele multe, puține, mari și mici, ce vor fi fost între aceste trei sărbători, au privit numai formele externe. Fuziunea apoi cu Calendele iarăș nu poate întâmpina ceva dificultăți, mai de seamă, că se oficiau în același timp și cum după edictul dela Milano (314) în fața doctrinei creștine, nime nu era capabil de a mai argumenta și apără vederi, ca aceleia, pe cari se răzimau și se diferențiau, așezămintea ca alui Mithra, Sol invictus, Calendă și Brumalia. În scurt timp n'a rămas brumă din toate acestea. Numai istoria e mai azi de ele!

IV.

Creștinii din început au avut înțelepciunea de a nu cassa sărbătorile păgânești, ci a le schimba și concordă cu misterile lui Hristos, desbrăcându-le treptat și cu finețe de tot înțelesul lor deșert.

Contra înțelesului vechiu a acestor așezăminte gingește, îuă mai întâi lupta montanistul Tertullian († 230, în scrierile sale despre idolatrie (c. 14) cătră neamuri (II 2; 9) și apologetice (25). Îi urmă cu același zel: sf. Ambrosie († 397); (cuvântul II), Astriu († 410) epul Amaziei (în umilitii); sf. Ioan Gură de aur († 407) în mai multe opere și cu deosebire le combătu fer. Augustin († 410) în capodoperele: De tempore (215) și de civitate Dei (VI 7; VII 13 și XVIII 13).

Incepând și în răsărit a se bifurca Crăciunul de Botez, ierarhii acum își trimiteau literile pascale și desigur vesteau deodată pe credincioși și cu gura, despre sărbătorile mobile a anului iminent, nu mai mult în 6 Ianuarie, ci în 25 Decembrie¹⁹).

Imprejurarea separării Crăciunului de Botez și respective transferarea sărbătorii lui pe 25 Decembrie, au făcut pe creștinii vechi, că acum să numească Crăciunul „per excellentiam” calatio și că Botezul să fie numit cu numirea de „aretare”. Va să rămasă numirea de calatio pentru botez și mai departe, dar acest nume nu s'a putut menține mult, căci deși se vor fi vestit încă o bună vreme și cu prilejul botezului, sărbătorile anului, dar aceasta, va să zică a două calațiune, vestire, de bună seamă nu a putut avea proporțiile și răsunetul calațiunelor mari, originari, cari o previneau și-i anunțau tot refrenul de dai doamne.

Adevărat că „a potiori sit denominatio” și așa creștinii dintâi trebuiau de aici înainte să dea misterului intrupării o numire, care la rândul ei să cadreze într-o toate cu aceea ce vrea să simbolizeze acuma sărbătoarea prefăcută și reformată. Asta s'a și făcut în tagma clerului. Plebeia însă a stăruit cu îndărătnicie pe lângă terminul vechiu de calațiune, cum a stăruit și de altădată pentru menținerea și pe mai departe a numirilor de Florii, Rosalii și apoi mai târziu și pentru terminul de Vinerea-mare²⁰); cu toate că acestea ca și Crăciunul, alt rost, altă formă apucaseră în legea creștină.

Să nu scăpăm apoi din vedere psihologia multimii, care adeseori judecă și numește lucrările, nu după cintesa lor, ci după vr'o manifestație externă, care îl atinge pe el mai adânc. Pe el îl pironează curiozitatea celor ce vor să vină, nu misticismul celor ce se petreceau sub ochii lui. Obștea își formează noțiuni concrete și mentalitatea ei e greoae pentru concepte abstracte, pentru doctrinarisme.

Creștinii primii, cum, cum nu, apucaseră deja odată a numi Crăciunul, Anul nou și Botezul cu o numire colectivă de calațiune; acum e firesc, că la separațiunea acestor trei lucruri, barem unul din ele să-și păstreze numele vechi, apoi î-a păstrat cel mai de căpetenie, căci negreșit, strigările, calațiunile din 25 Decembrie au ajuns să aibă răsunetul general.

Terminul de calațiune îl vor fi luat creștinii primii dela păgâni, mai vîrstos pentru aceea, că e scurt și că le va fi fost prea greu să-și imprime în memorie două sărbători noi ce se prăznuiau deodată, și de bună seamă nu aveau ceva afecțiune deosebită, cel puțin nu atunci îndată la început și nu majoritatea poporului, față de cuprinsul sărbării duple, senzul căreia ori nu-l înțelegea ori îl confundă cu festivalul vechi roman.

Alt cum până astăzi sărbătoarea Crăciunului poartă adânc timbrul Calendelor și soarelui ne-invins²¹), aşa, că pe dreptul o am putea considera ca o continuare prefăcută și reformată a acelora. Chiar imnul praznicului atestă aceasta. Se cântă acolo, că nașterea lui Hristos a „răsărit lumii lumina cunoștinții... cei ce serviau stelelor, să se închine acum lui Hristos soarelui dreptății, și să-l cunoască pe el răsăritul cel de sus”. Iar în colinde tot mereu se revine la refrenul „raza soarelui — sora soarelui”.

Până bine târziu în veacul al 7-lea creștinii mai amestecau și slăveau pe sol invictus, cu natalele Măntuitorului, dreptății sinodul ecumenic dela Truila (681), se vede necesitat, a opri prin canonul 62, deprinderea obiceiurilor moștenite dela păgâni²²).

V.

Primul între ai noștri, care deduce Crăciunul din *calationem*, e macedo-românul Pericle Papahagi²³). Litera *a* s'a sincopat, *m* dela *casul* obiect, nu se rostea în graiul rustic, deci ar fi fost forma originară clatiune, claciune.

Liquida *l* între două vocale se schimbă în *r*²⁴). Ar fi deci craciune. Desinența e cu timpul „more solito” s'a tocit și a rămas crăciun(e).

Cu părerea lui Papahagi, mai ales din motive istorice și filologice, se unesc: Vas. Pârvan²⁵), Zaharie Pop²⁶), Sextil Pușcariu²⁷) și St. Metes²⁸.

Din cuvântul *calationem* am format noi: prin calende, *colinda*²⁹), din verbul grecesc *kalidéo*, ce însamnă învărtesc, *kalidétra*, loc de învărtire. Deci calende și *calatio*, au aceeași rădăcină, deși alt sens! La 25 Decembrie, fiind ziua nașterii soarelui, deoarece soarele e măsura timpului, dela ziua aceasta de 25 Decembrie se socotia anul, se aniversa timpul, se termină anul vechiu și începea cel nou, adică se iubilă întoarcerea timpului, întoarcerea anului, rotirea soarelui, căci pe atunci se credea, că soarele se învârte în jurul pământului. „Dies natalis solis invicti” era deodată anul nou, festum calendarium kalandon eorté. Negreșit, că cu prilejul sărbătorii soarelui și a calendelor, se cântau și cântece potrivite, cari vesteau și preamăriau evenimentul; aceste cântece sunt „colindele”, calende, versurile de *anunțare*, versurile de *întoarcere*. Colinda e aşadar *vestirea întoarcerei*.

Sunt și de aceia, cari derivă „colinda” cu cuvânt, dela latinul verb *cole=venera*³⁰). Alia iarăș dela „chorus”=ceată, alai. Alt cum literatura noastră e foarte bogată în colecții și studii temeinice asupra colindelor românești³¹).

Ar. Densușianu³²) și fiul său Ovid Densușianu³³) apoi C. J. Tacit³⁴), zic, că Crăciunul se derivă din „creare”, deoarece Moș-Crăciun (Saturn Chronos) cu solstițiul din 25 Decembrie își reînvie acțiunea adormită, *croște*=crează nouă viață pe planetă pământului.

Laurianu și Maximu în *Glosariul academic*³⁵, G. Pascu³⁶) și Constat. Diculescu³⁷), afă etimologia în *carnatio*. În explicarea aceasta întâmpină difficultăți fonetice și anahronism. Nu știm de ce cade *n*, și de metateza lui *r*, plus *carnatio*, e un termen căturăresc, mult posterior incetătenirii lui crăciun. Alt cum limba literară română, când a împrumutat din latina biserică

cească conceptul încarnaționii, l-a redat cu slavonul întrupare; în graiul nostru arhaic am avut pe a se „înpelită“. În Bănat se mai aude și azi locuțiunea „drac împelit“ și a „împelat“.

H. Schuchart⁴⁸) află etimologia Crăciunului în Christi jejunium, (Christ-iun, Christ ajun). Lui îi secundează H. Tiktin⁴⁹), contrazis de Philippide⁵⁰.

Hajdău îl derivă din cuvântul latin rustic crastinum⁵¹), ce însemnează ajunul serbătorii, „Crastin de la Nativité de Notre Seigneur“⁵²). Deși Schuchart și Hajdău sunt de o părere, prioritor de fondul întrebării, nu se unesc față de formarea externă a cuvântului.

Sunt și cari caută rădăcina cuvântului în „crește“⁵³), fie că crește Cuvântul întrupat, după cum zice sf. Ioan Botezătorul „lui îi se cade a crește, mie a mă micșoră“⁵⁴), fie că crește timpul, intensitatea luminii și căldurii.

I. Sbiera⁵⁵), în prelegerile sale universitare, pune ca origină la cuvântul crăciun, arhaismul nostru „Chrest“ (=Hristos), de unde e chrestian⁵⁶), creștin, creștin crăciun; mai departe cu „cratio“, a grăpă, de vremea colindătorii umbără cu pluguș și cu grapa.

Ci s'ar putea află origina cuvântului crăciun în vorba medio-latine „craccia“, staul, ţarc, cotet⁵⁷).

VI.

In idiomele slavone: la Bulgari se află kracis, la Sârbi coraciti, cu sens de a se crăci, a da înainte! Crede astfel A. Cihac⁵⁸) „pro more suo“, că Românii de aici l-ar fi luat, înțelegând sub el aceea ce înțeleg apusenii azi sub „adventus“. Tot ca import slav îl socotește și Xenopol⁵⁹), nu ne arată însă trupina.

La Ruși occure: korociun și kereciun. La Slovaci, Croați, Boemii, Moravi și Poloni, nu se află vr'un chip, ce ar aduce ceva cu cuvântul românesc crăciun.

Dr. F. Miklosich⁶⁰) spune, că în paleoslavă se află adjecтивul „kratákă“=scurt, adecaț katéxóhen, timpul cel mai scurt al anului, cum era Brumalia și Calende la latini. De aici Crăciunul românesc. Încolo apoi, că kratákă însăși unde își are isvorul, Miklosich mărturisește, că nu și poate da seamă. Ovid Densușianu⁶¹) arată temeinic slavistilor și slavizanților, de toate tepele, că în idiomele slave, nu dăm niciări de vr'o rădăcină, din care cu timpul s'ar fi putut forma Crăciunul românesc.

VII.

În limbele neolatine Crăciunul nu survine! Italienii au Natale și giorno di Natale. Francezii au Noel.

Cum să arătat deja, în limba latină nu întîmpinăm deadreptul cuvântului nostru; dar dăm de mai multe rădăcini, cari au sunete mai mult ori mai puțin apropiate, înțeleșes mai depărtat ori mai apropiat de Crăciunul românesc! Fonetică și sensul cuvintelor acestora cu puțină trudă admite a se derivă din ele cuvântul crăciun, atât din considerații limbistice, cât și din motive de ordin istoric. Si astfel și Crăciunul, ca toate celelalte numiri de sărbători, e de proveniență curbat latină⁶².

Imprejurarea apoi, că și unii slavi au acest termin, nu indică că nici l'am împrumutat dela ei⁶³), ci ei dela noi.

Pentru că cultura noastră veche în bună parte e dela Bulgari, nu urmează deloc, că toată e dela ei! Am dat și noi slavilor multe bune, iar creștinismul între Români crește și înfloare, atunci, când popoarele slave au început al imbrătoșă.

⁴⁷ Encyclopedie română, Sibiu 1900 t. II p. 31. — ⁴⁸ Un Kratsun era fervent apărător al ortodoxiei române în 1761. Bunea: Eppi Aron-Novacovici, Blaj 1902 p. 198. — ⁴⁹ Crăciuneasa și Crăciun, e una cu mitul Grecilor Bacis și Philemon. I. Lazăr: Ist. lit. române, Sibiu 1884 p. 26. La noi basmul are variante. Laz. Săineanu: Basmele române etc. Buc. 1895. O variantă ar fi și colinda: Avutul și Sâracul dela At. M. Marienescu: Poezia populară, Colinde, Pesta 1895 pg. 56–59. — ⁵⁰ Dem. Kanteimir în Descriptio Moldaviae spune, că, a văzut cu ochii săi proprii, pe la 1716, ruinele cetății Crăciuna din aritul Putnei. Cetatea e repetat pomenită în luptele lui Stefan cel Mare († 1504). — ⁵¹ Lazar Săineanu: Dictionar Universal al limbii române. Craiova, 1908, pg. 39, 199 și 490. — ⁵² Alexandru Philippide: Specialistul român, Iași 1907 pg. 58. Dr. H. Tiktin: Rumänisch-deutsches Wörterbuch I Band, București 1895–1903, la acest cuvânt. Iorga: Ist. Bis. Rămănești, Vălenii-de-munte 1908 I. pg. 7. Zaharie Pop în „Cultura Creștină“, Blaj, 1313 (an IV) pg. 12. Dr. I. S. Sbiera: Contribuir pentru o istorie 1906 Cernăuți, p. 199. A. T. Laurian—I. C. Maximu: Glosar, București, 1871 pg. 205. — ⁵³ „Converbiri literare“, Bu-

curești, 1903 pg. 640. Iorga: Geschichte des rumänischen Volkes, Gotha, 1905. I pg. 222. Dr. Ioan Mihályi: Diplome Maramureșene. Sighetul-Marmăriei pg. 267. Ovid Densusianu: Histoire de la langue roumaine. Paris 1901 pg. 252–3. — ⁵⁴ Cnf. Constituția apostolică I 13 și VIII 23 apoi sf. Epifan († 403) în panarion kata pason ton iareson (ieacuri contra tuturor eresurilor) 51. — ⁵⁵ Literatul Ammian Marcellin († 440) scrie în Ist. statului român, carte XXI, ediția de Lipsca, din 1875. alii Garthausen, că: Feriarium die quem celebrantes mense Ianuaris, Christiani Epiphania dictant. — ⁵⁶ Sbiera o. c. 201–2; 119 și 195. — ⁵⁷ Dim. Boroianu: Ist. bisericii creștine. București, 1893, pg. 210. — ⁵⁸ Sbiera ibid. 202 și 195. — ⁵⁹ Epifan în Ankvrötös, expunerea credinții. cart. 22. Cnf. și pe semipelaghianul Cassian († 435) în Collationes Patrum X 10. — ⁶⁰ Atestă aceasta sf. Christolom în omilia 21. Vezi-o apreciată la noi de arhipreotul stavrofor Ioan Boroș în Foia bisericăescă, Blaj, 1886 pg. 344–8. — ⁶¹ Boroianu I. c. 211 cu nota 2. — ⁶² Sbiera 195 și 202. Vezi desfășurarea pe larg la Sebastian Le Nain de Tillmont († 1698) în Memoires pour servir à l'histoire ecclésiastique des six premiers siècles, Paris 1645, vol. I pg. 445 și urm. — ⁶³ Astronomia veche crede greșit solstițiul a fi în 25 Dec. și nu în 21 Decembrie. — ⁶⁴ Săineanu I. c. pg. 90. — ⁶⁵ Sbiera o. c. 76–202. Dr. Atanasie M. Marienescu: Cultul pagân și cultul creștin. Buc. 1884 I. o. 206–256 (și 1–43). La acești autori sunt înșiruite isoarele și bibliografia chestiunii noastre. — ⁶⁶ Venus victrix la Romani. Ar. Densusianu: Ist. limbii și lit. române. Iași 1894 p. 114. Dr. A. M. Marienescu: Cultul pagân și creștin. Buc. 1884, p. 33, 85. Sextil Pușcariu: Ist. lit. rom. vechi în rev. „Transilvania“, Sibiu, 1914 pg. 95. — ⁶⁷ Sbiera o. c. 79, 202 Gh. Adamescu: Noțiuni de Ist. limbii și literaturii române. Buc. 1894 pg. 78 (77 și 71). Idem: Ist. lit. rom. Buc., 1913 pg. 25. — ⁶⁸ A. Șaguna: Enchiridion, Sibiu, 1871 pg. 139 140. — ⁶⁹ Converbiri literare, Buc. an XXXVII 1903 pg. 670–672. — ⁷⁰ In Bănat s'a păstrat sunetul latin în: căfare=cărare; tutuor=tuturor. — ⁷¹ Contribujiunii epigrafice la Ist. creștinismului dacoroman. Buc. 1910, p. 108 și urmă. — ⁷² „Cultura creștină“, Blaj, an IV, p. 14–16. — ⁷³ Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, Heidelberg 1905 — ⁷⁴ Istoria bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria. Arad, 1918 v. I pg. 13. — ⁷⁵ Adomescu: Noțiuni, o. c. 778. Idem: Ist. lit. o. c. 24–5 și Alexandru Philippide: Istoria limbii române. Iași, 1894 p. 146. Ar. Densusianu în Ist. o. c. 161 2 și 115, apoi în Revista critică literară, Iași, an I, 1893 pg. 1–15 are altă părere. — ⁷⁶ Atanasie Marian Marienescu: Poezia populară, colinde, Pesta, 1859, pg. XV (după Isidor). — ⁷⁷ Alexandru Hodoș: Elemente de Ist. lit. române. Caransebeș 1902 p. 14. Dr. Mih. Gaster: Literatura populară română, Buc I–II, 1883 p. 471–4. Simion Mangiuca în Călinarul din 1882, Oravița p. 1 48; idem: Daco-Romanische Sprach und Gesichtsforschung, Oravița, 1890, I Theil pg. 168–205. Gh. Dem. Teodorescu: Noțiuni despre colindele române, Buc. 1879. T. Daul: Colinzi, Arad, 1890. Dr. I. Sbiera: Colinde, Cernăuți, 1884. Teodor Burada: O cătăorie în Dobrogea. Iași, pg. 38–104. Andrei Bârseanu: Cincizeci de colinzi, Brașov, 1890. I. C. Bibescu: Poezii populare din Transilvania, Buc. 1893, p. 233 257. Foiaia „Unirea“, Blaj, 1902, p. 26. I. Schaller: Kolinda bei den Romanen, Hermannstadt 1861. Ar. Densusianu în „Revista critică“, o. c. an I p. 49 și urm. — ⁷⁸ Ist. I. c. p. 111 — ⁷⁹ Histoire I. c. 263. — ⁸⁰ în ziarul „Traian“, Buc. 1869, pg. 212. — ⁸¹ o. c. pg. 205. — ⁸² în rev. „Viața românească“, Buc. 1901 Nr. 5. — ⁸³ Anal. Academ. române. Buc. 1311, ser. II. XXIX. — ⁸⁴ Literaturblatt für germ. und române Philologie 1886 Nr. 4 pg. 154. — ⁸⁵ Wörterbuch o. c. la acest cuvânt. — ⁸⁶ Spec. rom. o. c. 58. — ⁸⁷ Etymologicum magnum Romaniae. Buc. 1886. Vol. I p. 615. — ⁸⁸ Dulfrem Du Cange: Glossarium mediae et. infimae latinitatis, la acest cuvânt. — ⁸⁹ Dictionnaire d'etymologie Daco-romane, Elements slaves, Francofort a. M. 1879, la Crăciun. — ⁹⁰ o. c. I 293, 296, 415–460, II 88. — ⁹¹ Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum. Windobona. 1862 sub Crăciun, idem, Die slavischen Elemente in Rumänischen, Wien 1869, pg. 26 și urm. — ⁹² o. c. 262. — ⁹³ V. Gh. Chițiu în rev. Columna lui Traian, Buc. 1882 p. 425; 607 și an 1883 p. 82–88, reproducă în „Preșul Român“, Gherla 1883 Nr-II 5–7 și 1887, pg. 207, 240 și 276. Philippide: Ist. limbii o. c. 17. Meteș o. c. 13. Diculescu: Vechimea creștinismului la Români, argumentul filologic. Buc. 1910. Laz. Săineanu: Incercări asupra semasiologiei române. Buc. 1887 p. 25 și urm. — ⁹⁴ Dr. Réthi László: Az oláh nyelv és nemzet alakulása, Nagybecske 1890 pg. 114 și altii după el, dar mai ales înalte.

peste linia de demarcare și să ocupe următoarele orașe: Cluj, Dej, Sătmăr, Oradea-mare, Radna, Arad, Marghita și Sighetul-Marmăriei. Aceasta ocupăriune va ține până la sosirea trupelor franceze.

Parastas. În 15/28 Decembrie a. c. s'a servit în biserică ort. română din Caransebeș parastas pentru odihnă suflătorului răposatului Stefan Jianu, fost asesor ordinar al Consistorului caransebeșan și unul dintre cei mai conștii apostoli ai românismului. A oficiat părintele protopop Andrei Ghidu, asistat de preoții Spiridon Sandru și George Petrescu. Răspunsurile le-a executat cu rară precisiune și duioșie corul „Societății de cântări și muzică“ din loc. Au fost reprezentate toate autoritățile și corporațiunile din localitate. Odihnească în pace!

Vandalism în seminar. În legătură cu evenimentele săngeroase, înscenate cu ocazia unei vizite generalului Berthelot, Dumineacă între orele 1–2 o ceată de gardiști maghiari a invadat seminarul nostru diecezan. Au desarmat sentinelă gardei naționale române, ce păzea seminarul și au început a devasta și jefui. Sub pretext că în seminar s'ar află munitie și arme ascunse au spart ușile dela odăi. Ușa dela cancelaria direcției institutului și loquința directorului au făcut-o țăndări cu baionete și patul puștilor. Au imprăștiat actele din cancelarie și au furat sigilul institutului și obiecte și haine de ale gardiștilor români. Abia la intervenirea directorului s'a mai împlânat pornea sălbatică și s'au crutat muzeele și biblioteca institutului.

Delegațiune franceză-română în Viena. Marți în 24 Decembrie n. a. sosit în Viena delegațiunea franceză-română pentru stabilirea legăturei pe căile ferate între Franță și România și pentru transportul prizonierilor români din Germania în patrie. Membrii delegațiunei sunt: colonelul francez Landrot, majorul român Dumitrescu, inspectorul căilor ferate române Octavian Pop și șeful serviciului de mișcare Soarec. Prizonierii români vor fi transportați prin gara dela Oderberg, unde s'a instalat din partea consiliului național român o secție de ofițeri, care va îngrijii pentru toate cele trebuințioase.

Sporirea lefurilor funcționarilor statului român. Un decret al guvernului român hotărăște sporirea lefurilor tuturor funcționarilor de stat și anume: dela 80 lei lunar la 170, dela 100 la 300, dela 200 la 560, dela 300 la 720, dela 400 la 800, iar cele dela 500 lei în sus se urcă cu câte 400 lei. Guvernul român va face toate sforțările pentru îngrijirea populației cu alimente și haine.

Cehii au ocupat Cașovia. Dumineacă după amiazi, infanteria, cavaleria și artleria cehă a intrat în oraș.

Solie transilvană la Paris. Di Ionel de Mocsonyi, însoțit de dl sublocotenent Tilea, a plecat zilele trecute, din însărcinarea guvernului dirigent român, la Berna, unde au petrecut 5 zile. După acest restimp solia română a plecat mai departe la Paris. După cum se anunță, misiunea română transilvană a avut mari succese la Berna.

Sase milioane de oameni au pierit de boala spaniolă. După o socoteală a ziarului englez „Times“ au murit de boala spaniolă în toată lumea peste sase milioane de oameni. Cele mai mari pustiuri le-a făcut boala în India, unde au murit aproape 3 milioane.

Valoarea coroanelor austro-ungare în străinătate. Situația financiară a Austro-Ungariei este privită în străinătate ca foarte critică. Așa să explică și faptul că valoarea coroanelor austro-ungare scade zilnic în străinătate. În Elveția se dă astăzi pentru o coroană 27 bani. În timpuri normale se dădează 1 franc 05 bani.

Perderile Franței în răsboiu. Guvernul francez a comunicat oficial, că perderile totale ale Franței în răsboiu au fost: 42.600 ofițeri și 1.789.000 soldați, din cari: 31.300 ofițeri și 1.040.000 soldați morți; 3000 ofițeri și 311.000 soldați dispăruți; 8300 ofițeri și 438.000 soldați prizonieri.

Pentru un leu românesc două coroane. Comandantul român din Cluj a hotărât ca leii românești să fie schimbați pe cursul de 2 coroane un leu. Mai aflat că guvernul român a ordonat un control a leilor tipăriți de germani. Acești

INFORMAȚIUNI.

Hirotonire. Di Eugen Crăciun, primind darul preoției prin punerea mânilor P. S. Sale părintelui nostru episcop Ioan, a fost instalat Dumineacă, în 16/29 Decembrie, de paroh al Aradului.

Trupe franceze în Arad. Ca o urmare a demonstrațiilor săngeroase de Dumineacă, Luni noaptea au sosit — la ordinul generalului Berthelot — trupe franceze în Arad, pentru susținerea ordinei și a siguranței publice, periclitate. La redacția Românlui stă sentinelă franceză.

Armata română va ocupa și Oradea-mare, Aradul și Sighetul-Marmăriei. Colonelul francez Vyax a înmânat guvernului maghiar o înștiințare a generalului Berthelot, prin care-i face cunoscut că armata română este îndreptățită să treacă

bani odată stampilați de Banca Națională din București vor avea aceeași valoare, ca și banii emisi de Banca Națională.

Cehii capătă colonii germane. Din Praga se anunță, că colonia Togo din Africa, luată de Englezi dela Germani, va fi dată statului cehoslovac.

Marele succes al guvernului englez la alegeri. Din Londra se anunță, că rezultatul alegerilor parlamentare, arată marele succes obținut de guvern. Coaliția lui a ieșit biruitoare, iar foștii miniștri liberali au suferit o înfrângere nimicitoare. Au căzut la alegeri toți acei parlamentari, cări în timpul răsboiului au manifestat inclinații pacifice. Au căzut la alegeri Asquit, șeful muncitorilor Ramsay Mac Donald, Snowden și John Simon. Coaliția guvernamentală a câștigat o majoritate de 238 voturi.

Deținerea baronului Horvath Petrichevich. Cetim în „Gazeta Poporului“ din 9/22 Decembrie: Vineri seara a sosit în Sibiu împreună cu prințul Hohenlohe, urgisul comisar guvernial baronul Dr. Emil Horvath-Petrichevich, având împuernicirea dela profesorul din Cluj Apáthy, să între la sfat cu generalul francez Berthelot, pentruca armata românească să nu treacă peste aşa zisă linie demarcațională. Se știe de altfel că baronul Horvath, nu este altul decât faimosul împuernicit al guvernului din Budapesta, care a venit în Ardel să ne răpească școli românești, ținute cu atâta jertfă și subire de grau, din gară poporului nostru.

El a fost acela, care cu prilejul sinodului din primăvară, a venit la Sibiu, să bage groază în deputați, pentruca să predeie școlile. În scopul acesta a adus cu sine jandarmi și detectivi înarmați cu puști și revolvere pe cari i-a așezat de pază la intrarea salei, unde se ținea sinodul. El a poruncit, ca cei ce se împotriveau furiei lui sălbaticice de maghiarizare să fie închiși, sau chemați la armată. El a fost acela, care în ziua când consistorul plenar a ținut ședință, pentru de-a hotărî în afacerea școlilor, dacă trebuie să le predeie ori nu statului, a intrat — informat fiind despre tot ce se petreceă și se vorbea de un om al său, pe care ne-a plăcut totdeauna să-l credem în sinceritatea noastră de bun român, — în odaia unde ținea comisia aleasă din mijlocul Consistorului împreunăsfătuire și prin ținuta sa amenințătoare a influențat hotărîrea comisiunii.

Și omul acesta, care a fost cel mai aprig dușman al neamului românesc, a cetezat să vină la Sibiu fără de nicio sfială.

Deoarece prezența sa dedea prilej la grele bănuieri de spionaj și alte scopuri vrăjmașe înfăptuirii idealului nostru național, garda românească din Sibiu a socotit de bine să-l dețină. Faptul s'a întâmplat în forma aceasta: O patrulă compusă din 8 soldați și 3 ofițeri s'a infățișat Vineri seara la orele 9 la locuința asesorului Lazar Triteanu, unde se svonise că s'ar fi găsit faimosul baron de tristă pomenire și unde de altfel obicinuia adeseori să se înființeze. Neîntâlnindu-l aici patrula s'a îndrepătat la oteleul „Imperatul Roman“ unde l-a și găsit în cafenea. Baronul Horvath a fost provocat mai întâi să se legitimeze, dar deoarece actele cari le avea cu sine nu erau îndestulitoare, ofițerii i-au dat poruncă să părăsească îndată cafeneaua și să plece cu dânsii. A fost dus la casarmă și acolo i-sau luat actele din nou în cercetare. După un examen amănuntit, a fost eliberat în fine cu condițunea, să se înfățișeze la președintele consiliului nostru dirigenț, pentru a-și îndreptați scopul sosirii sale în Sibiu.

Despre rolul ce l-a jucat baronul Horvath în afacerea școlilor Gazeta promite noui și interesante amănunte și destăinuiri.

Poșta redacției.

Pă. S. St. în V. Regretăm primirea târzie a articolului de Crăciun. L-am primit Vineri și astfel ue este imposibil să-l publicăm. Celalalt se va publica. Sărbători, fericite.

Redactor responsabil: Dr. Teodor Botiș, profesor.

Ad 2557/918.

Edict.

Ni s'a făcut arătare, că parohul Aurel Ciogoraru și capelanul Bujor Poliș din Macea; a căror ubicătură este necunoscută, și au părăsit

ofiții și parohia fără a avea concediu, lăsând credincioșii fără îngrijire pastorală.

Provocăm pe numiți preoți, ca până în ziua din 29 Decembrie st. v. c. necondiționat să se prezinte în cancelaria senatului bisericesc al subsemnatului Consistor.

Intru că nu se vor conformă acestui ordin, posturile lor din Macea se declară vacante.

Consistorul gr.-or. rom. din Arad.

Aviz.

Sectia propagandei naționale s'a îngrijit, ca să apară în curând *colecții de cântece naționale*, azi de mare trebuință pentru fiecare comună românească. Publicația se face în broșuri separate, ca: 1. Cântece naționale pentru 2 voci, (școlari) prețul 6 Cor. 2. Cântece naționale pentru cor de bărbați prețul 10 cor. 3. Cântece naționale pentru cor mixt prețul 12 cor. Cheltuielile cu postă subînțelese în preț. Broșurile sunt în lucrare și apar în termen de 2-3 săptămâni. Fiecare comună românească să grăbească ale comandă fără întârziere trimițând prețul pe adresa: Dr. Ioan Suciu, Sibiu strada Cisnădiei Nr. 4, etajul I, Nr. 46. Venitul curat al acestei întreprinderi este menit pentru augmentarea „Fondului pentru propaganda românească“. Sibiu, 18 Dec. n. 1918. Sectia Propagandei Naționale.

—□— 10—2

Concurs.

Pentru îndeplinirea parohiei de cl. III. din Revetiș (Rékés) se publică concurs cu termin de 30 zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“. Emolumente: 1. Sesia parohială (16 jugh. cat. pământ arător) după care, darea o va plăti alesul. 2. Un intravilan parohial și 2 cânepiști. 3. Birul și stolele legale. 4. Întregirea dotației dela stat, pentru care parohia nu garantează.

Cel ales va avea să catehizeze elevii școlari, fără altă remunerație.

Reflectanții au să și înainteze recursele adjustate regulamentar și adresate comitetului parohial oficiului protopopesc gr. ort. român din Buteni, având în terminul concursual a se prezenta în vre-o Duminecă ori sărbătoare în sf. biserică din Revetiș.

Reflectanții din alte dieceze pe lângă literele dimisionale, trebuie să alăture la documentele lor și act despre consenzul Arhierului Diecezei noastre, ori al Ven. nostru Consistor, că pot competă la aceasta parohie.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: F. Roxin protoprezbiter.

—□— 3—1

Pentru îndeplinirea parohiei vacante Arad-gaiu se publică concurs cu termin de 30 zile dela prima apariție în organul diecezan „Biserica și Școala“. Emolumentele sunt: 1. Bir preoțesc: dela fiecare număr de casă cu pământ o măsură (30 litri) de grâu. Ceice n'au pământ răscumpără birul în bani după prețul current (maxima), dela zilări câte 5 cor. de familiie. 2. Stolele indatinate. 3. Locuință în natură. 4. Eventualul ajutor dela comuna politică și eventuală întregire dela stat, pe cari însă parohia nu le garantează.

Alesul va avea să catehizeze la școala parohiei și la școalele străine din comună.

Cererile de concurs, ajustate cu toate documentele recerute pentru parohii de clasa a doua (II) și adresate comitetului parohial din Arad-gaiu au să se înainteze Preaonoratului oficiu protopopesc gr. or. rom. din Arad, iar petenții în termenul concursual — observând prescrierile regulamentare — și pe lângă prealabilă înnoștințare a protoprezbiterului va avea să se prezinte în sf. biserică din Arad-gaiu în vre-o Duminecă ori sărbătoare, spre a-și arăta destărîtatea în rituale și oratorie, — iar încă vor fi din altă dieceză vor avea să dovedească, că pentru a recurge au consumămantul Consistorului respectiv a Episcopului diecezan.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Traian Vațan m. p. prezviter.

—□— 3—2

Pentru îndeplinirea parohiei Comiat (Temes-Komját) cu filiile Bogda și Sintar proto-

prezbiteratul Lipovei devenită vacanță prin decdarea parohului Vasile Spănu, în conformitate cu concluzul Ven. Consistor de sub Nr. 4414/918, prin aceasta se publică concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“. Venitele acestei parohii sunt: 1. Casă parohială cu intravilan de 800 st. 2. Jumătate sesiune parohială constătoare din 16 jughere catastrale. 3. Stolele legale. 4. Birul legal. 5. Eventuala întregire dela stat. Din venitul parohial jumătate compete văduvei preotese în sensul §-lui 26 din Reg. pentru parohii până la 3/16 Oct. 1919.

Alesul are să supoarte toate dările publice în măsura venitului ce beneficiază și să catihizeze la școala confesională fără altă remunerație.

Parohia e de clasa III-a, deci reflectanții au să dovedească că poșed asemenea calificări și recursele ajustate cu documentele recerute în original precum și cu atestat despre serviciul prestat până aci și adresate comitetului parohial gr. ort. rom. din Comiat să le subștearnă P. On. Oficiu protopopesc gr. ort. rom. din Lipova (Lippa) îndatorați fiind a se prezenta în sf. biserică din loc în cutare Duminecă ori sărbătoare pe lângă observarea strictă a celor dispuse prin §. 33 din Regulamentul pentru parohii spre a-și arăta destărîtatea în cele rituale și oratorie, dar numai după vor dovedi Protopresbiterului tractual că posed calificării prescrise, iar cei din altă dieceză, că au înaltă incuințare a P. S. Sale Domnului Episcop diecezan de a putea reflecta la aceea parohie.

Comiat din ședința Comitetului parohial gr. ort. rom. ținută la 23 Octombrie (5 Noi.) 1918.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Fabriciu Manuilă, protoprezbiter tractual.

—□—

3—2

Conform decisului Veneratului Consistor din Oradea-mare de sub Nr. 2018 B. 1910 pentru îndeplinirea parohiei Cărăsău de clasa II, se publică concurs cu termin de alegere la 30 zile dela prima publicare.

Dotările constă din: 1. Pământ parohial de 5 cubule. 2. Un intravilan de 600 st. Bir dela 160 căsi, câte 30 litri cuciuruz. 4. Stolele indatinate. 5. Eventuala întregire dela stat. Arânda locuinței preotului o va plăti comuna bisericăescă.

Recurenții au să se prezinte până la alegere la sf. biserică pentru a-și dovedi însușință în rituale și în cuvântare, iar recursele adresate comitetului parohial cu documentele prescrise, să le înainteze la subscrism în Feketegyörös.

Petriu Sârbu, protopop.

—□—

3—3

Pentru îndeplinirea parohiei vacante Ursad cu filiile Poclușe și 1/2 Hodisel, de clasa III, în sensul rezoluției Vener. Consistor din Oradea-mare, de sub Nr. 2342 B. 1918, se publică concurs cu termin de alegere la 30 zile dela prima publicare.

Beneficiul dela Ursad: 1. Bir căte 30 litri dela 86 Nre de căsi. 2. Dela Poclușe și Hodisel căte 15 litri cuciuruz Nr-ul caselor 58 și căte una ziuă de clacă. 3. Pământ parohial de 16 jughere. 4. Stolele indatinate. 5. Eventuala întregire a dotației dela stat. De locuință se va îngriji alesul preot.

Reflectanții până la alegere au să se prezinte la sf. biserică spre a-și dovedi destărîtatea în rituale și în cuvântare, iar recursele adresate comitetului parohial cu documentele prescrise, să le înainteze oficiului protopopesc în Feketegyörös.

Comitetul parohial.

—□—

3—3

Dr. Cornelie Moga fost asistent la clinica II-a de interne din Budapest, aduce la cunoștință public că s'a strămutat la Arad, str. Sina Nr. 1/b, unde ordinează zilnic pentru boale interne și de nervi. Totodată deschide laborator pentru cercetări chimice, bacteriologice, terologice și laborator Röntgen.

Ultoi de vie cu rădăcină se găsește de vinzare la preotul Petru Pelle din Minîș (com. Arad).

x—6